

GEPATIT D, E, F VA G TURLARI: KLINIK XUSUSIYATLARI VA PROFILAKTIKA CHORALARI (2-qism)

Muhammadjonova Dildora

Rustamova Shohista

Annotatsiya: Mazkur maqolada gepatit kasalligining kamroq o'rganilgan, ammo tibbiy nuqtayi nazardan muhim hisoblangan D, E, F va G turlari haqida ilmiy ma'lumotlar keltirilgan. Ushbu viruslar asosan qon, najas, suv va boshqa yo'llar orqali yuqadi. Gepatit D virusi faqat gepatit B bilan birgalikda infeksiya keltirib chiqaradi, gepatit E esa gigiyena qoidalariga rioya qilinmaganda keng tarqaladi. Gepatit F va G turlari esa nisbatan yangi kashf etilgan bo'lib, ularning klinik belgilari va patogenez mexanizmlari to'liq o'rganilmoqda. Maqolada bu turlarning yuqish yo'llari, belgilari, tashxislash va davolash usullari, hamda profilaktika choralari haqida ilmiy asoslangan ma'lumotlar yoritilgan.

Kalit so'zlar: Gepatit D, gepatit E, gepatit F, gepatit G, virusli jigar yallig'lanishi, immunitet, infeksiya, diagnostika, profilaktika, epidemiologiya.

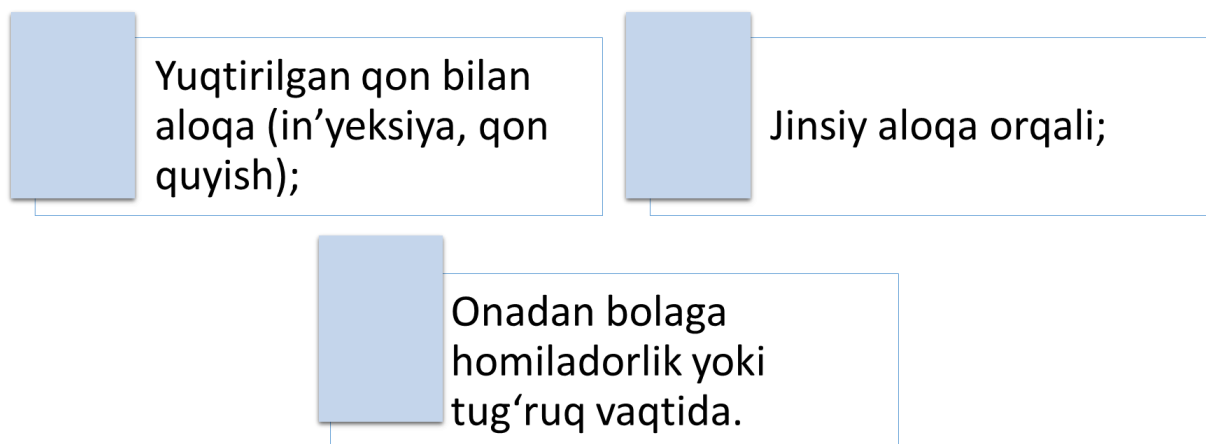
Kirish: Gepatit kasalligi zamonaviy tibbiyotning dolzarb muammolaridan biri bo'lib qolmoqda. D, E, F va G turlari A, B, C turlariga nisbatan kamroq uchraydi, biroq ularning ayrimlari o'ta xavfli oqibatlariga olib kelishi mumkin. Masalan, Gepatit D virusi (HDV) mustaqil ravishda kasallik chaqira olmaydi, balki HBV (Gepatit B virusi) bilan birgalikda organizmda faol infeksiya shakllantiradi.

Shuningdek, Gepatit E (HEV) rivojlanayotgan davlatlarda keng tarqalgan bo'lib, ayniqsa homilador ayollar uchun o'ta xavfli hisoblanadi. Gepatit F va G viruslari nisbatan so'nggi yillarda aniqlangan bo'lib, ular haqida tadqiqotlar davom etmoqda.

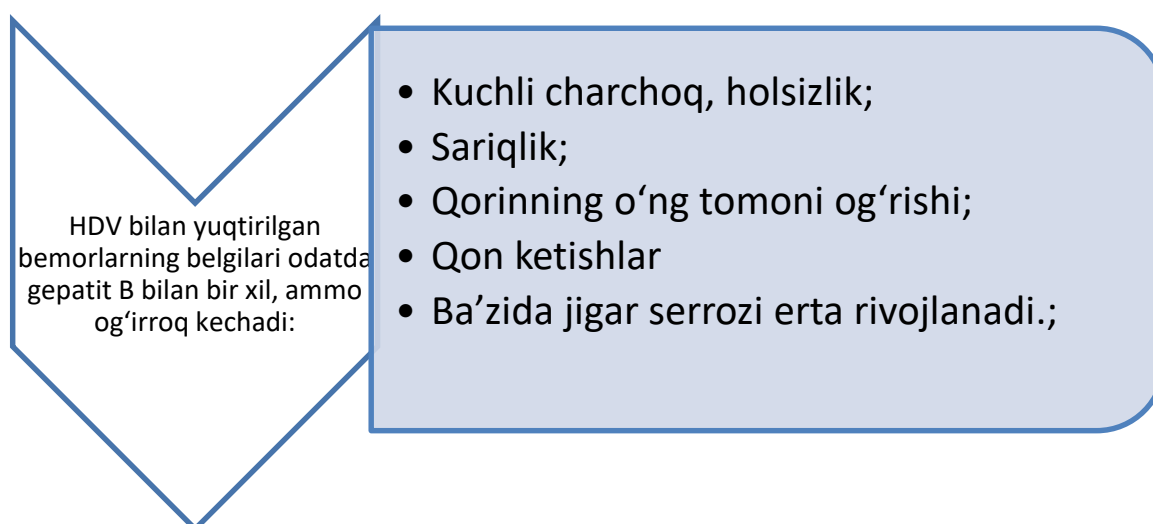
Gepatit D virusi (HDV)

Gepatit D virusi 1977-yilda italyan olimi M. Rizzetto tomonidan kashf etilgan. U delta virus deb ham ataladi. HDV o'ziga xos xususiyatga ega: u HBV bilan birgalikda bo'lmasa, inson organizmida ko'paymaydi. Shu sababli bu virusni "parazitar virus" deb atashadi.

HDV quyidagi yo‘llar orqali yuqadi:

Davolash va profilaktika: HDV ga qarshi alohida vaksina mavjud emas, ammo HBV ga qarshi emlanish orqali uni oldini olish mumkin. Davolashda interferon alfa, tenofovir, peginterferon kabi dori vositalari qo‘llaniladi. Surunkali holatlarda jigar transplantatsiyasi ham tavsiya etiladi.

Gepatit E virusi (HEV)

Kelib chiqishi va epidemiologiyasi: Hepatit E virusi birinchi marta 1980-yillarda Hindistonda aniqlangan. Virus asosan suv orqali yuqadi, ya'ni ichimlik suvi fekal modda bilan ifloslangan hollarda keng tarqaladi. U rivojlanayotgan mamlakatlarda — Osiyo, Afrika, Markaziy Amerika hududlarida ko'p uchraydi.

HEV infeksiyasi ko'pincha yengil kechadi, ammo homilador ayollarda o'ta og'ir bo'lishi mumkin.

Belgilari:

Davolash va oldini olish: HEV uchun maxsus davo mavjud emas. Ko‘pchilik holatda bemor o‘zidan sog‘ayadi. Muhimi — toza suv, sanitariya, va gigiyena talablariga qat’iy amal qilish. Ba’zi mamlakatlarda HEV vaksinalari sinovdan o‘tgan, ammo keng qo‘llanilmayapti.

Gepatit F virusi (HFV)

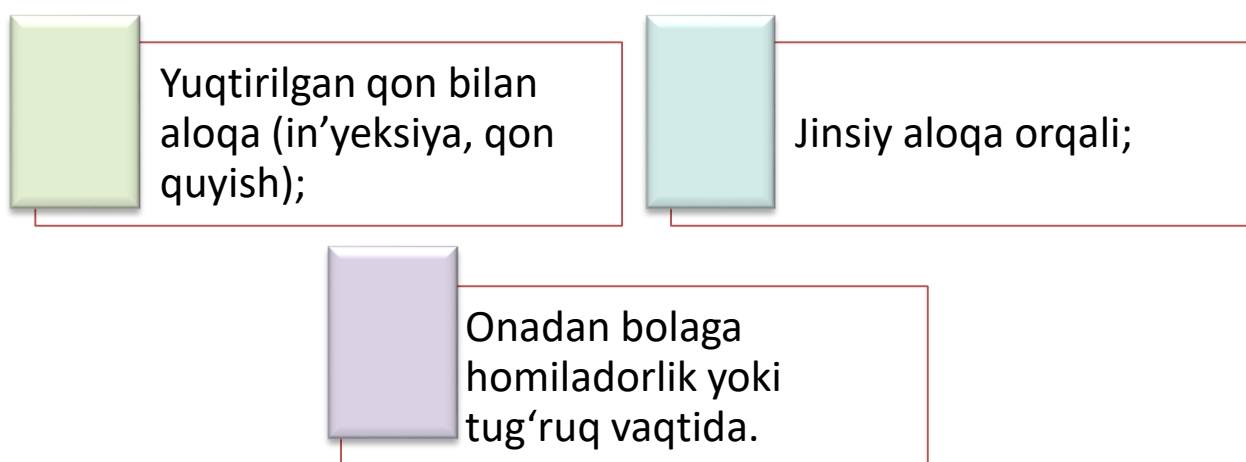
O‘rganilish tarixi: Gepatit F virusi 1994-yilda Buyuk Britaniyada ilk bor aniqlangan. Biroq bu virus haqidagi ma’lumotlar hali ham cheklangan, chunki uni boshqa viruslardan aniq farqlash qiyin. Ba’zi olimlar HFVni mustaqil virus deb tan oladi, boshqalar esa bu C virusining modifikatsiyasi, deb hisoblaydi.

HFV asosan qon bilan yuqadi. Klinik ko‘rinishlari C turiga o‘xshash: Asta-sekin kechuvchi holsizlik, Jigar faoliyati buzilishi, Sariqlik, Ishtahaning pasayishi.

Maxsus laborator testlar mavjud emas. Odatda, boshqa virusli gepatitlar istisno qilinib tashxis qo‘yiladi. Davolash simptomatik bo‘lib, antivirus preparatlar yordamida amalga oshiriladi.

Gepatit G virusi (HGV)

Kelib chiqishi: Gepatit G virusi 1995-yilda aniqlangan. U Flaviviridae oilasiga mansub bo‘lib, HCV bilan genetik jihatdan o‘xshash.

Klinik xususiyatlari: HGV odatda yengil kechadi yoki hech qanday alomat bermaydi. Biroq surunkali holatlarda quyidagi belgilar paydo bo‘lishi mumkin:

- ❖ Yengil holsizlik;
- ❖ Qorinda noqulaylik;
- ❖ Jigar fermentlari miqdorining oshishi;
- ❖ Surunkali jigar kasalligi bilan birga kechishi.

Maxsus davo mavjud emas. Bemorning immun tizimini mustahkamlash, to‘g‘ri ovqatlanish va zararli odatlardan voz kechish tavsiya etiladi. Oldini olishda steril sharoitda tibbiy muolaja, qon donorligini nazorat qilish, va HBV/HCV profilaktikasi muhim rol o‘ynaydi. D, E, F va G turlari global miqyosda katta tibbiy ahamiyatga ega. Ularning ayrimlari (xususan, D va E) o‘lim ko‘rsatkichlari bo‘yicha A–C turlaridan kam emas.

Ko‘plab rivojlanayotgan mamlakatlarda suv va sanitariya muammolari HEV tarqalishiga sabab bo‘lsa, tibbiyot muassasalarida steril sharoit yetishmasligi HDV, HFV va HGV infeksiyalarini keltirib chiqaradi. Shu bois, bu turlarning oldini olishda tibbiy gigiyena, vaksinalash, va aholi sog‘lom turmush madaniyatini oshirish muhim hisoblanadi.

Xulosa: Gepatit D, E, F va G turlari o‘zaro farqli patogenezga ega bo‘lsa-da, ularning barchasi jigar faoliyatini izdan chiqaradi va inson hayot sifatiga salbiy ta’sir ko‘rsatadi. Shu sababli, ularni erta aniqlash, profilaktika tadbirlarini kuchaytirish va ilmiy tadqiqotlarni kengaytirish sog‘liqni saqlash tizimi oldidagi muhim vazifadir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Rizzetto M. et al. “Hepatitis D virus infection and disease.” *Gastroenterology Journal*, 2023.
2. WHO. “Global Hepatitis Report.” World Health Organization, 2024.
3. CDC. “Hepatitis E outbreak surveillance and management.” Centers for Disease Control and Prevention, 2023.

4. Purdy M.A., Emerson S.U. “Hepatitis E virus: molecular biology and epidemiology.” Clinical Microbiology Reviews, 2022.
5. British Medical Journal. “Emerging hepatitis viruses: F and G strains.” BMJ, 2022.
6. Zubaydullayev A. “Virusli gepatitlarning yangi turlari va ularning o‘rganilishi.” Tibbiyot Akademiyasi axborotnomasi, 2023.
7. Kumar & Clark. Clinical Medicine, 10th Edition, Elsevier, 2021.
8. Harrison’s Principles of Internal Medicine, 21st Edition, McGraw-Hill, 2022.
9. WHO Regional Office for Europe. “Hepatitis elimination goals 2030.” Health Policy Review, 2024.
10. Aliyev A. “HDV va HEV infeksiyalarining O‘zbekistondagi epidemiologiyasi.” TTA ilmiy to‘plami, 2023.